

SEYYAR BUZAĞI KULÜBELERİ

Dr. Sencer TÜMER

Süt sığırcılığında buzağuların bakım ve beslenmeleri sürü yönetiminin en önemli ve vazgeçilmez öğelerinden biridir. Buzağı bakım ve beslenmesine gösterilen özen ve bu konudaki başarı gelecekte sürünün devamı ve ilerlemesinin temelini oluşturur. Sağlıklı bir gelişme de ancak uygun bir çevre içinde olasıdır.

Yeni doğmuş buzağuların kapalı ahırlarda ergin hayvanlarla bir arada yetiştirilmeleri başta koli enfeksiyonları, buna bağlı buzağı ishalleri ve pnömoni (zatürre) olmak üzere kimi sorunları da beraberinde getirmektedir. Buzağuların kapalı, karanlık, toz, rutubet ve amonyak gazı ile dolu bir çevreden en kısa sürede uzaklaştırılarak temiz, havadar, aydınlık ve kuru bir ortamda yetiştirilmesi önemli bir yetiştiricilik kuralıdır.

1970'li yıllarda ABD ve Kanada'da pratik uygulamaya giren ahır dışı seyyar, bireysel kulübe ve kafeslerde buzağı yetiştirilmesi giderek önem kazanmaktadır. Bu konuda 1992-1994 yıllarında Menemen Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsünde yapılan bir araştırmada, açık alandaki seyyar kulübelerde büyütülen buzağuların, kapalı ahır içi buzağı bölmelerinde büyütülenlerle aynı canlı ağırlık gelişmesini gösterdiği, içerde büyütülenlerde buzağı ölümü görüldüğü halde açıkta büyütülenlerde ölüm olmadığı, ayrıca açık seyyar kulübelerde büyütmenin daha az masraflı ve daha ekonomik olduğu saptanmıştır. Türkiye'de açık kulübelerde buzağı yetiştirme ile ilgili olarak değişik kuruluşlarca yapılan araştırmalarda da benzeri sonuçlar alınmıştır. Bu konuda farklı ülkelerde yapılan kimi araştırmalarda da buzağuların altının kuru olması ve hava cereyanlarından korunması koşulu ile -30°C , -34°C gibi düşük sıcaklıklarda dahi dışarıdaki kulübelerde buzağı yetiştirilmesinin mümkün olduğu ortaya konulmuştur.

KULÜBE YAPIM MALZEMELERİ

Buzağı kulübeleri; ahşap, su kontplağı, polyester, fiberglas, MDF, galvaniz sac, çimentolu yonga levha (Betopan, Beyopan vb.), Eternit, Atermit, Onduline, epoksi levha, eski büyük ambalaj kasaları gibi farklı malzemelerden yapılabilir. Dayanıklı, hafif, ucuz ve kolay bulunabilir malzemeler tercih edilmelidir.

KULÜBELERİN TİP VE BOYUTLARI

Buzağı kulübeleri bazı istisnalar dışında kapalı istirahat bölümü ve önünde açık gezinti bölümü olmak üzere iki bölümden oluşur. Kapalı bölüm; genelde dikdörtgenler prizması şeklinde olup, ön cephesi ve tabanı açık, diğer yüzeyleri kapalıdır. Bazı kulübelerde öndeki açık gezinti bölümü bulunmaz, buzağular boyunlarına tasma takılarak, kulübenin ön kenarına takılan bir halkaya ip ile bağlanır. Ancak son yıllarda birçok ülkede hayvan refahı ile ilgili alınan kararlarda, buzağuların süt içme saatleri ve yapılan tedaviler dışında bağlanmaları yasaklanmıştır.

Polyesterden yapılan kulübeler yekpare döküm olup, kimileri dikdörtgen, kimileri ise yuvarlaktır. Bu kulübelerin bazılarının tavanında veya arkasında havalandırma delik veya kapakları bulunmaktadır. Tabanı açık yapılan bu kulübelerin hepsi kuru, iyi drene edilebilen toprak zemin üzerine oturur. Demir konstrüksiyondan yapılan kimi kulübeler ise 25-30 cm yüksekliğinde dört ayak üzerine oturur. Bu tip kulübelerin kapalı olan yan ve arka kısımları galvaniz saç veya epoksi levhalardan, tavanı ise eternit, ondulin veya benzeri malzemeden yapılmaktadır. Ayaklı buzağı kulübelerinin tabanı, tahta ızgara, delikli saç veya plastik kaplı, sık dokulu kalın kafes tel veya buna benzer özel saç levhalardan yapılır.

Kulübelerin boyutlandırılmasında yapımda, kullanılacak ticari malzemelerin boyutları baz olarak alınabileceği gibi, bu malzemeden en az fire ile yararlanılması göz önünde tutulmalıdır. Farklı buzağı kulübelerinin tip ve boyutları Şekil 1 ve 2 ile Resim 1,2,3,4 ve 5' de gösterilmiştir.

ABD ve Kanada kaynaklı kimi yayınlarda, kontrplaktan yapıma buzağı kulübelerinin en, boy ve yüksekliği sırasıyla; 120x240x120 (ön) cm, 110 (arka) cm olarak bildirilmektedir. Bu kulübelerin ön kısmında 120x180x110 cm boyutlarında demir kafesten yapıma bir gezinti bölümü bulunmaktadır. Bu tip kulübelerin yapımında 18-20 mm kalınlığında kontrplak kullanıldığı dikkate alındığında oldukça ağır olacağı ve yer değiştirmede güçlüklerle karşılaşılacağı bir gerçektir. Bu nedenle kulübelerin kolay taşınabilirliğini de göz önüne alarak genişliğinin 90-110 cm, uzunluğunun 125-175 cm, yüksekliğinin önde 110-120 cm, arkada 105-110 cm olması tavsiye edilebilir. Öndeki gezi bölmesinin uzunluğu 125-175 cm, yüksekliği ise 100 cm olabilir. Kulübelerin boyutlandırılmasında buzağuların kulübede kalacakları süre de önemlidir. Eğer buzağular kısa sürede sütten kesilecek ve daha sonra serbest bölmelere alınacaklarsa, ölçüler biraz daha küçük olabilir. Kontrplak veya ahşap malzemeden yapılan kulübelerin iskeletinde 5x5 veya 5x10 cm kalınlığında tahta latalar, metal malzemeden yapılan kulübelerin iskeletinde ise köşebent veya profil demir kullanılır. Bu tip imalatta kullanılacak demir malzemenin galvaniz olması tercih edilir.

Avrupa Birliğince hayvan refahı (hayvan gönenci, hayvan hakları) ile ilgili olarak son alınan kararlara göre bireysel buzağı bölmelerinin genişliği en az 90 cm, uzunluğu ise en az 150 cm olmalı, buzağı başına en az 1,5 m² alan hesaplanmalıdır. Bizim yukarıda verdiğimiz ölçüler bu ölçülerin üzerindedir.

Buzağı kulübelerinde süt kova veya biberonu, gezinti bölmesi önünde veya kapalı kısmın ön yan tarafında bulunur. Eğer yanda yer alıyorsa buraya bir kapak yapmak gerekebilir. Yoğun yemin konulacağı yemlik de ön tarafta veya yanda yer alır. Önde olması daha pratiktir. Su kovası gezinti bölmesi önüne konulur. Eğer buzağulara kuru ot veriliyorsa kuru ot yemliği veya kovası da ön tarafta yer alabilir. Bazı kulübelerde gezinti bölmesi önünde yer alan süt, su ve yem kovalarının veya yemliğin üzeri bir örtücü malzeme ile kapatılarak yemlerin yağmur ve aşırı güneş ışınlarından korunması sağlanmış olur. Gezinti bölmesinin ön kısmı açılır-kapanır bir kapı şeklinde yapılabileceği gibi bazı kulübelerde kapı gezinti bölmesinin yan kısmında yapılır.

kulübe sayısı çok ise, sıra aralarında boşluk bırakılarak birkaç sıra halinde dizilebilirler. Kulübelerin konumu, kışın zayıf ve eğik gelen güneş ışınlarının kulübenin iç kısımlarına kadar girmesine, yazın ise gölge yaparak buzağuları sıcak yaz güneşinden korumaya imkan vermelidir. Her buzağı değişiminde kulübelerin yerlerinin değiştirilmesi, bir önceki buzağının bulunduğu zeminin temizlenip kurutulması, toz kireçle dezenfekte edilerek mikroplardan arındırılması sistemin gereklerindedir. Polyester gibi hafif malzemeden yapılan buzağı kulübelerinin şiddetli rüzgarda devrilmemesi için toprak zemine alt köşelerinden birer kazıkla bağlanmasında yarar vardır.

YATAKLIK KULLANIMI

Kış aylarında buzağı kulübelerinin kapalı bölümünün zeminine hububat sapı, samanı veya kaba marangoz talaşı yataklık olarak serilir. Buzağuların altı daima kuru ve temiz olmalıdır. Islanıp kirlenen yataklıklar sık sık kontrol edilerek kaldırılmalı, yerine kuru yataklık konulmalıdır. Toprak zemine oturan kulübelerin içine sıcak yaz aylarında yataklık konulmayabilir. Ancak zeminin daima kuru ve temiz kalmasına özen gösterilmelidir. Yerden yüksek, ayaklı ve metal malzemeden yapılan kulübelerin tahta veya plastik kaplı metal ızgaralardan oluşan zeminine de genelde yataklık serilmekle birlikte, sıcak yaz aylarında bunlarda da yataklık kullanılmayabilir.

BUZAĞILARIN KULÜBELERE KONULMASI

Buzağuları kulübelere almadan önce kulübeler gözden geçirilir ve zeminlerine kuru ve temiz yataklık serilir. Yataklık olarak sap, saman, kuru mısır yaprakları veya kaba marangoz talaşı kullanılabilir. Yeni doğmuş buzağular en soğuk havalarda bile doğumu izleyen 6-12 saat içerisinde kulübelere yerleştirilir. Ancak kulübelere yerleştirilmeden önce buzağuların tüyelerinin iyice kurumuş olması, hayvanların canlı ve hareketli olmaları şarttır. Ayrıca buzağı kulübe konulmadan önce en az 2 litre ağız sütü (kolostrum) içmiş olmalıdır. Doğumu izleyen ilk 12 saat içinde buzağının alması gereken en az 4 litre kolostrumun ikinci partisi (geri kalan 2 litre) buzağı kulübedeyken biberon veya emzikli kova vasıtasıyla buzağıya içirilebilir. Kolostrum (ağız sütü) içmekte zorlanan buzağılara yemek boru besleyicisi veya mide sondası adı verilen ekipmanlar (plastik poşet, şişe, hortum ve sonda) vasıtasıyla ağız sütü zorla verilmelidir. Buzağular tüm süt içme periyodu boyunca söz konusu bireysel kulübelerde tutulurlar.

Resim 1. Metal malzemeden yapılan ayaklı bir buzağı kulübesi.
(İrfan Yıldırım Çiftliği, Nazilli-Aydın, Fotoğraf: S. Tümer)

Resim 2. Ahşap kulübe örneği (Altınova TİGEM-Konya).
(Fotoğraf: S. Tümer)

Resim 3. Polyester malzemeden yapılan buzağı kulübeleri.
(Calf-Tel, www.intershape.com)

Resim 4. Yemlik kısmı örtülü fiberglas buzağı kulübesi örneği (Erfa-Konya).

BUZAĞILARIN BESLENMESİ

Buzağılar doğumu takibe ilk yarım saat içinde ağız sütü (kolostrum) içmeye başlamalıdır. Buzağıların hastalıklara karşı bağışıklık maddelerini (immünoglobulinleri) alabildikleri tek kaynak kolostrumdur. Kolostrum doğumu izleyen ilk saatler içinde mutlaka buzağıya içirilmelidir. Saatler ilerledikçe ananın salgıladığı kolostrumun yapısı normal süte doğru giderek değiştii gibi, buzağının da ağız sütü içindeki bağışıklık maddelerini alabilme yeteneği azalır. Buzağılar genelde ilk üç gün kolostrum (ağız sütü) ile beslenirler. Buzağı anasından ayrıldıktan sonra, her emzirmede buzağıya doğum ağılığının %4-5'i kadar (yaklaşık 1,6-2 kg) ağız sütü verilmelidir. Fazla kolostrum ishallere neden olabilir. Ananın verdiği fazla kolostrum dondurularak veya asitlerle ekşitilerek saklanıp ilerideki günlerde de azar azar içirilebilir veya yeterli ve kaliteli kolostrum vermeyen başka ineklerin yavrularına içirilebilir.

Buzağılara genelde 4. gün sabahından itibaren normal ahır sütü verilmeye başlanılır. Buzağılara 4-5 hafta veya en fazla 8 hafta süt verilmelidir. Sütle beslemede buzağıların canlı ağırlığına göre bir besleme programı yapılarak uygulanması uygun olur. Doğumu izleyen ilk hafta buzağılara doğum ağırlıklarının %10'u kadar (3,5-4 kg/gün) süt içirilir. 3. haftaya kadar bu oran korunur veya %12'ye kadar (4-6 kg/gün) artırılır. Sonra giderek %8 ve %5 oranlarına indirilerek buzağı 4-5 hafta sonunda süttten kesilebilir. Eğer süt vermeye biraz daha (2 aya kadar) devam edilirse son verilen miktar üzerinden süt içirmeye devam edilir. Buzağıların beslenmesinde kullanılan süt, su ve yem kaplarının temizliğine büyük özen gösterilmeli, özellikle süt kapları her içirmeden sonra mutlaka iyice yıkanıp dezenfekte edilmelidir.

Buzağılara normal süt verilmeye başlanması ile birlikte önlerine iyi kalite buzağı başlangıç yemi konulur. Buzağı yemi tükettikçe 2-2,5 kg/gün' a kadar giderek artırılır. Buzağılara verilen başlangıç yemi daima taze ve temiz olmalı, beklemiş, küflü ve ıslak olmamalıdır. Buzağılara, çok iyi kalitede kuru ot, tercihen 4. haftadan itibaren veya süttten kesildikten sonra verilir. Buzağıların önünde 4. günden itibaren yemle birlikte, daima mevsimine göre, taze, temiz, serin veya ılık su bulunmalıdır.

Resim 5. Toplu halde bulunan buzağı kulübelerinin ön ve arkadan görünüşü.
(ETAE, Menemen-İzmir)

BUZAĞILARIN KULÜBEDEN ÇIKIŞI

Sütten kesilen buzağılar en az bir hafta veya 10 gün daha kulübelerde tutulup, emme alışkanlıklarını kaybettikten sonra, kulübelerden çıkarılıp gruplar halinde tutulacakları serbest bölmelere alınırlar. Grup beslemesine alınacak buzağıların benzer yaş ve cüsedde olmasına dikkat edilmeli gruplarda en fazla 5-10 baş hayvan bulunmalıdır. Hayvan refahı ve hayvan hakları ile ilgili son düzenlemelere göre buzağıların 8. haftadan sonra sağlık problemleri ve tedavileri dışında serbest bölmelerde barındırılmaları zorunludur.

KULÜBELERİN TEMİZLİĞİ VE YER DEĞİŞİMİ

Buzağıların kulübeden alınmasından sonra kulübenin zemini iyice temizlenir, gübre ve yataklıklar kaldırılarak kulübe dezenfekte edilir, zemine sönmemiş toz kireç atılır. Daha sonra kulübe hemen yakınındaki temiz ve kuru bir yere taşınır. Bu şekilde yan yana iki zeminden dönüşümlü olarak yararlanılması mümkün olur.

SEYYAR KULÜBELERİN OLUMLU VE OLUMSUZ YÖNLERİ

Seyyar kulübelerde buzağı yetiştirmeden önce sistemin olumlu ve olumsuz taraflarının bilinmesinde yarar vardır.

Olumlu Yönleri:

1. Buzağının yetiştirilmesinde en ekonomik yöntemdir. Oldukça pahalıya mal olan kapalı ahırların yapımından tasarruf sağlar.
2. Daha az ishal ve pnömoni (zatürre) olayları görülür, daha sağlıklı ve dayanıklı buzağılar yetiştirilmesini sağlar. Buzağıların birbirleriyle temasını, hastalıkların bulaşmasını ve hayvanların birbirlerini emmesini önler.
3. Kolayca kaldırılır, taşınır ve temizlenir.

4. Ahırın bütünlüğünü ve düzenini bozmaz.
5. İstenildiğinde sayıları kolayca artırılabilir.
6. Buzağılar temiz kalır.

Olumsuz Yönleri:

1. Buzağuların bakım ve beslenmesini yapan kişiler olumsuz hava koşullarından etkilenir.
2. Süre olarak biraz daha fazla işçilik gerektirir.
3. Yem ve yataklık depolanması zordur, daha uzun mesafelere taşınması gerekebilir.
4. Buzağılara verilen süt veya buzağı mamaları hemen tüketilmezse soğuyabilir ve bu durum buzağılarda ishallere yol açabilir.
5. Su temini biraz daha zor olabilir.
6. Hırsızlık ve yabani hayvan tehlikesine karşı güvenlik problemi söz konusu olabilir.

Not: Buzağı kulübeleri ve buzağuların bakım ve beslenmeleri hakkında daha fazla bilgi almak için Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsünce yayınlanan “**Damızlık Genç Sığırların Yetiştirilmesi**” (Yayın No: 126) adlı kitaptan yararlanabilirsiniz.

Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü	
Müdürlüğü	
P.K. 9 Menemen 35661 - İZMİR	
Telefon	: (0232) 846 13 31 (5 hat)
Faks	: (0232) 846 11 07
E-posta	: etae@aari.gov.tr
Elektronik ağ	: www.aari.gov.tr

© Ekim-1995